

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

:: جزء پنجم ::

جزء پنجم قرآن کریم شامل ۱۲۴ آیه است که از آیه ۲۴ سوره نساء آغاز شده تا آیه ۱۴۷ همان سوره ادامه دارد. خداوند متعال در این آیات در هشت محور با ما سخن می‌گوید:

احکام و قوانین خانوادگی

احکام و قوانین خانوادگی در سوره نساء از آیه ۲۲ با بیان احکامی درباره تشکیل خانواده آغاز شده و با بیان قوانینی دیگر در این زمینه ادامه پیدا می‌کند.

حرمت ازدواج با محارم

در آیه ۲۲ و ۲۳ سخن از ممنوع بودن ازدواج با کسانی است که به انسان محرم هستند؛ مانند نامادری (مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ)، مادر (أُمَّهَاتُكُمْ)، دختر (بَنَاتُكُمْ)، خواهر (أَخَوَاتُكُمْ).

دعوت به ازدواج سالم و پرهیز از روابط جنسی نامشروع

در آیه ۲۵، خداوند متعال ما را به ازدواج سالم و پرهیز از ایجاد روابط جنسی نامشروع دعوت می‌کند.

«مُحْصَنَاتٍ غَيْرِ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ»

پاک‌دامنانی که اهل رابطه نامشروع و دوستی‌های پنهانی نیستند.

حکمت دستورات الهی در باب ازدواج

در آیه ۲۶ و ۲۷ خداوند متعال، حکمت دستورات الهی در باب ازدواج و علل سختگیری‌های به‌جا در روابط زن و مرد را بیان کرده است:

«يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذَيِّبَنَّ لَكُمْ وَيُهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ»

خداوند می‌خواهد که [احکام شرع را] برای شما به روشنی بیان کند و شما را به

روش‌های [پاک و صحیح] کسانی که پیش از شما بودند، رهنمون سازد و [با وضع و بیان احکام] لطف و رحمتش را به سوی شما سرازیر کند [تا شما را از گناه دور و پاک سازد].

این سخن یعنی خداوند حکیم لطفش را شامل حال مؤمنین کرده و می‌خواهد با استوار ساختن زندگی آنها بر پایه روش‌ها و سنت‌های درستی که پیامبران الهی ﷺ در زندگی داشتند آنها را به کمال برساند.

این آیات در پاسخ به افرادی که قوانین الهی در زمینه مسائل جنسی را دست و پاگیر پنداشته و ضمن ناکارآمد دانستن آنها شعار آزادی جنسی را سر می‌دهند می‌فرماید: این آزادی‌های بی‌قید و شرط سرابی بیش نیست و سرانجامی جز انحراف از مسیر خوشبختی و تکامل انسانی و گرفتار شدن در بیراهه‌ها و پرتگاه‌ها ندارد.

بی‌توجهی به این رهنمودهای مهم خانوادگی سبب شده که دنیای امروز شاهد نمونه‌های فراوان و ناگواری از متلاشی شدن خانواده‌ها، انواع جنایات جنسی، فرزندان نامشروع جنایت‌پیشه و انواع بیماری‌های آمیزشی و ناراحتی‌های روانی باشد.

دستورات اقتصادی

آیات ۲۹ تا ۳۱ به موضوعات اقتصادی می‌پردازد. در آیه ۲۹، خداوند متعال به یک اصل مهم در روابط اقتصادی اشاره می‌کند که آن ممنوع بودن درآمد از راه‌های باطل (ناروا و ناپسندیده) است:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ»

ای اهل ایمان! اموال یکدیگر را در میان خود به ناحق (از راه حرام و نامشروع) مخورید.

عدالت در روابط اقتصادی

در ادامه همان آیه اعلام می‌دارد: درست است که درآمد از راه نامشروع حرام است ولی تجارت و معامله‌ای که با رضایت طرفین باشد در صورتی که داد و ستدی عادلانه و سودمند باشد، مورد تأیید قرآن کریم است:

«إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ»

مگر آنکه تجارتی از روی خشنودی و رضایت میان خودتان انجام گرفته باشد.

بشارت قرآنی

در آیه ۳۱ خداوند متعال، بشارتی ارزنده به همه پیروان راه حق به ویژه پیروان مکتب اهل بیت علیهم السلام و قرآن می‌دهد:

«إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا»

اگر از گناهان بزرگی که از آن نهی می‌شوید پرهیز کنید، گناهان کوچک شما را می‌پوشانیم و شما را در جایگاه خوبی وارد می‌سازیم.

شخصی نقل می‌کند با جمعی از شیعیان در کنار قبری ایستاده بودیم. امام محمد باقر علیه السلام که از آنجا عبور می‌کرد با دیدن ما ایستادند و رو به ما فرمودند:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لِأَجِبُّ بِرِيحِكُمْ وَأَزْوَاحِكُمْ، وَإِنَّكُمْ لَعَلَى دِينِ اللَّهِ وَدِينِ مَلَائِكَتِهِ، مَا عَلَى ذَلِكَ أَحَدٌ غَيْرُكُمْ، وَإِنَّكُمْ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ: إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا»^۱

درورد خداوند بر شما! به خدا قسم من بوی شما و جان‌هایتان را دوست دارم. به راستی که شما به دین خدا و دین فرشته‌های او هستید و کسی چون شما این چنین نیست. شما باید کسانی که خداوند درباره آنها فرموده است: اگر از گناهان کبیره پرهیزید از گناهان شما چشم‌پوشی می‌کنیم و شما را وارد جایگاهی عالی می‌نماییم.

مباحث خانوادگی (اهمیت کانون خانواده)

بیان پُر تعداد مباحث خانوادگی در قرآن کریم که آیه ۳۵ نمونه‌ای دیگر از آن است نشانگر اهمیت کانون خانواده در نگاه اسلام است. در این آیه، قرآن کریمی که قرن‌ها پیش نازل شده با بیان راهکاری اصولی، پیشرفته و در عین حال مهم در زمینه استحکام خانواده بار دیگر بر این واقعیت تأکید می‌کند که تنها نسخه شفابخش زندگی انسانی این کتاب الهی است. در این آیه یکی از راهکارهای مترقی برای حل و فصل اختلافات خانوادگی بیان شده است:

«وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا»

اگر نگران شدید که میان زن و شوهر اختلاف بیفتد قبل از آنکه کار به جای باریک بکشد یک داور از طرف مرد و یک داور هم از طرف زن بنشینند و مسئله را حل کنند.

۱. اصول کافی، ج ۲، ص ۱۶؛ بحار الأنوار، ج ۶۷، ص ۲۲۹.

مسائل اجتماعی

گسترش فرهنگ احسان و کمک به دیگران

خداوند متعال در آیات ۳۶ تا ۴۲ به احسان و نیکی کردن نسبت به یکدیگر دعوت می‌کند. در آیه ۳۶ قرآن کریم بعد از آنکه به پرستش خدا و دوری از شرک فرمان می‌دهد، نام ۹ گروه را می‌برد و از مؤمنین دعوت می‌کند تا به ایشان احسان کنند:

۱. پدر و مادر (وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا)
۲. خویشاوندان (وَ بِذِي الْقُرْبَىٰ)
۳. یتیمان (وَ الْيَتَامَىٰ)
۴. فقرا و نیازمندان (وَ الْمَسَاكِينِ)
۵. همسایگان نزدیک (وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ)
۶. همسایگان دورتر (وَ الْجَارِ الْجُنُبِ)
۷. دوست و همنشین و همکار (وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ)
۸. در راه ماندگان در سفر (وَ ابْنِ السَّبِيلِ)
۹. زبردستان و بردگان (وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ)

مسائل عبادی

ممنوعیت نماز در حال مستی و توصیه به حضور قلب در نماز

در آیه ۴۳ خداوند دستوراتی را درباره نماز بیان کرده است:

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ »

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! در حال مستی به نماز نزدیک نشوید، تا بدانید چه می‌گویید.

بنابراین اقامه نماز باید در حال هوشیاری و با توجه انجام شود. در روایتی از امام محمد باقر علیه السلام که در شرح این آیه شریفه بیان شده است می‌خوانیم:

«إِذَا قُمْتَ فِي الصَّلَاةِ فَعَلَيْكَ بِالْإِقْبَالِ عَلَى صَلَاتِكَ فَإِنَّمَا يُحْسَبُ لَكَ مِنْهَا مَا أَقْبَلْتَ عَلَيْهِ وَلَا تَعَبَثَ فِيهَا يَدِكَ وَلَا يَرَأْسَكَ وَلَا يَلْحَيْتِكَ وَلَا تُحَدِّثَ نَفْسَكَ وَلَا تَتَشَاءَبَ وَلَا تَتَمَطَّ وَلَا تُكْفِّرَ فَإِنَّمَا يَفْعَلُ ذَلِكَ الْمَجُوسُ وَلَا تَلْتَمَّ وَلَا تَحْتَفِزْ وَلَا تَفْرَجْ كَمَا يَفْرَجُ الْبَعِيرُ وَلَا تُثْعِ عَلَى قَدَمَيْكَ وَلَا تَفْتَرِشْ ذِرَاعَيْكَ وَلَا تُفْرِعْ أَصَابِعَكَ فَإِنَّ ذَلِكَ كُلَّهُ

نُقْصَانُ مِنَ الصَّلَاةِ وَلَا تَتَمُّ إِلَى الصَّلَاةِ مُتَكَاسِلًا وَلَا مُتَنَاعِسًا وَلَا مُتَنَاقِلًا فَإِنَّهَا مِنْ خِلَالِ التَّفَاقِقِ فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ نَهَى الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَقُومُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَهُمْ سُكَارَى يَعْنِي سُكْرَ النَّوْمِ وَقَالَ لِلْمُتَأَفِّقِينَ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يُرَاؤُنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا^۱

در حال نماز، به معنی و حقیقت نماز توجه کن. از هر نمازی، آن قسمت را به حساب می‌آورند که با تمام دل و جان به آن توجه کرده‌ای. در نماز، با دست و سر و ریش خود بازی مکن. با خودت فکر مکن. خمیازه نکش. کش و واکش مکن. دست‌هایت را بر روی سینه مگذار که این شیوه مجوسیان است. بردهانت نقاب مزین. پایت را نه به هم بچسبان و نه خیلی باز بگذار. دوزانو بر روی پنجه پا منشین. هنگام سجده، ساعد خود را روی زمین قرار مده. مفاصل انگشت‌ها را مشکن؛ که تمام این کارها مایه نقصان نماز است. با حال کسالت، چرت و بی‌میلی به نماز برمخیز که اینها از شیوه نفاق است. خداوند سبحان نهی فرمود که مؤمنان با مستی خواب برای نماز برخیزند و در وصف منافقان گفت: «و چون به نماز برخیزند با کسالت برخیزند، تظاهر می‌کنند و کمتر به یاد خدا می‌پردازند»^{۳۰۲}

وظایف سیاسی

آیات ۴۴ تا ۷۰ درباره وظایفی سخن می‌گوید که در عرصه سیاسی بر عهده مسلمانان و جامعه اسلامی است.

دشمن‌شناسی

در آیه ۵۱ به موضوع مهم و حساس دشمن‌شناسی پرداخته است. در این آیه به مؤمنین خبر می‌دهد که یهودیان با آنکه خود را پیرو کتاب آسمانی می‌دانند ولی بدترین دشمن مؤمنین هستند؛ چرا که ایشان، بت‌پرستان کافر را بهتر و شایسته‌تر از مسلمانان

۱. اصول کافی، ج ۳، ص ۲۹۹، الوافی، ج ۸، ص ۸۸۳.

۲. النساء: ۱۴۲.

۳. باید توجه داشت احکامی که در روایاتی مانند این روایت، بیان شده است برای کسانی که تخصص لازم در علوم دینی دارند قابل استفاده «مستقیم» است. دیگرانی که از تخصص لازم برای استنباط احکام از منابع دینی برخوردار نیستند باید به واسطه کارشناسان این رشته که با نام «مجتهد» و «مرجع تقلید» از آنها یاد می‌شود به احکام دین، دست پیدا کنند.

می پنداشتند. امروز نیز وهابیون گرفتار به دوری از رحمت خدا که شیعیان را در نقاط مختلف جهان، به شهادت می‌رسانند، با صهیونیست بین الملل، این دشمنان قسم خورده اسلام، دست بیعت و دوستی داده‌اند؛ چرا که از نظر آنان، یهودیان صهیونیست و کفار از شیعیان و پیروان اهل بیت (علیهم‌السلام) برترند. این در حالی است که از نظر قرآن کریم، یهودیان دین ستیز و وهابیون هم‌پیمان آنها، دشمنان واقعی قرآن و اسلام هستند.

لزوم پیروی از فرمان پیامبر و امام در اختلافات

در آیات ۵۸ تا ۶۵، خداوند متعال به مسلمانان فرمان می‌دهد که در تمامی زمینه‌ها از پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) اطاعت کنند و اگر اختلاف نظری با هم دارند باید مرجع حل و فصل آنها خدا و رسولش باشند و نیز به آنها هشدار می‌دهد مبادا برای حل اختلافات و درگیری‌های خود از خدا و رسولش رو بگردانند. امروز نیز جوامع اسلامی باید بدانند که برای حل اختلاف و مشکلات خود نباید به فکر نسخه‌ای باشند که دشمنان اسلام برای آنها می‌نویسند. از این خواب خوش هم بیدار شوند که سازمان ملل می‌تواند اختلافات آنان را داوری کند و به سرانجام نیک ختم کند؛ بلکه باید به قرآن پناهنده شوند و به دستور آن، سخن خدا و سیره قطعی رسول خدا (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) را ملاک داوری و معیار حل اختلافات قرار دهند. اسحاق بن یحیی کاهلی نقل می‌کند: امام صادق (علیه‌السلام) این آیه را تلاوت نمود سپس فرمود:

«لَوْ أَنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ وَوَحَدُوهُ ثُمَّ قَالُوا لَيْسَ بِنُصْنَعَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَوْ صَنَعَ كَذَا كَذَا وَوَجَدُوا ذَلِكَ فِي أَنْفُسِهِمْ كَانُوا بِذَلِكَ مُشْرِكِينَ ثُمَّ قَالَ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُخْرَجُوا مِنْ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا»^۱

اگر مردمی خدا را عبادت کنند (نماز بخوانند، زکات بدهند، روزه بگیرند، حج بروند) و او را یکتا بدانند پس از آن درباره چیزی که رسول خدا (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) آن را به جا آورده (یا به آن فرمان داده) بگویند: اگر چنین و چنان کرده بود (یا این‌گونه فرمان داده بود بهتر بود) حتی اگر آن را هم نگویند و تنها از فکر و اندیشه‌شان بگذرانند به وسیله آن گفتار و اندیشه، مشرک شده و برای خدا، شریک قرار داده‌اند و بعد حضرت دوباره آیه را خواندند.

آثار اطاعت از خدا و رسول

در آیه ۶۹ آثار و پیامدهای مبارک، اطاعت از خدا و پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) را بیان می‌کند که اگر کسی خواهان

۱. بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد صلی الله علیه و آله، ج ۱، ص ۵۲۰.

همنشینی با پیامبران، صدیقین، شهدا و صالحان در بهشت است شرطش این است که از خدا و رسول او اطاعت کند:

«وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا»

و کسانی که از خدا و پیامبر اطاعت کنند، در زمره پیامبران و صدیقان و شهیدان و شایستگان خواهند بود که خدا به آنان نعمت [ایمان، اخلاق و عمل صالح] داده و اینان چه رفیقان نیکویی هستند.

وظایف نظامی

از آیه ۷۱ تا ۱۰۴ به وظایف مسلمانان در عرصه نظامی می پردازد. این وظایف عبارت اند از:

آمادگی برای شهادت

یکی از وظایف نظامی مؤمنین آمادگی برای شهادت است. در دعای شب های ماه رمضان از خداوند شهادت در راه او را طلب می کنیم. البته خداوند در این آیات اجر شهدا را نیز بیان کرده و در مقابل بی ارزشی دنیا را به مؤمنین گوشزد می کند.^۱

اطاعت از فرمان پیامبر ﷺ

در آیه ۸۰ پیروی از فرمان رسول خدا ﷺ را برابر با پیروی از فرمان الهی اعلام کرده به این وسیله جامعه اسلامی را مؤلف به پیروی بی قید و شرط از دستورات حضرت ﷺ می کند.

پرهیز از پخش شایعات

وظیفه دیگر پرهیز از پخش شایعاتی است که دشمن دانا می سازد و خود او به کمک دوستان نادان در جامعه منتشر می سازد. قرآن کریم این وظیفه مهم را در آیه ۸۳ گوشزد کرده است.

پرهیز از جانب داری از دشمنان

یکی دیگر از وظایف اهل ایمان، پرهیز جانب دارانه از دشمنان اسلام است که در آیات ۸۵ تا ۹۱ به آن اشاره شده است:

«مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا»

مبادا مؤمنین به دنبال شفاعت کردن برای دشمنان و کسانی که اهل فتنه و ایجاد

اختلاف در جامعه اسلامی هستند باشند.

حرمت خون مؤمن

در آیات ۹۲ تا ۹۴ ارزش و حرمتی که خداوند متعال برای خون (جان) مؤمن قائل است مطرح کرده و از مؤمنان می‌خواهد که با جدیت تمام آن را محترم بشمارند.

برتر دانستن مجاهدین بر قاعدین

در آیات ۹۵ تا ۱۰۰ بر همگان معلوم می‌سازد که مجاهدان بر قاعدان برتری دارند. مؤمنینی که اهل جهاد و مبارزه هستند با مؤمنینی که در خانه می‌نشینند و تنها از اینکه دیگران پرچم جهاد و مبارزه را به دست گرفته‌اند خوشحال‌اند، برابر نیستند.

هوشیاری کامل نسبت به دشمن حتی در حال نماز

در آیات ۱۰۱ تا ۱۰۴ به شیوه برپایی نماز در میدان نبرد پرداخته و بر حفظ هوشیاری کامل نسبت به دشمن حتی در حال اقامه نماز تأکید می‌کند.

وظایف قضایی

خداوند متعال در آیات ۱۰۵ تا ۱۲۲، وظایف مسلمانان را در موضوعات و مسائل قضایی بیان می‌دارد.

قاضی نباید به خائن تمایل داشته باشد.

اولین وظیفه بیان شده این است که قاضی نباید دلش به سمت خائن تمایل داشته باشد:

«إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا»^۱

بی‌تردید این کتاب را به درستی و راستی بر تو نازل کردیم تا میان مردم به آنچه خدا به تو آموخته داوری کنی، و [بر ضد دیگران،] مدافع و حمایتگر خائنان مباش.

اطرافیان مجرم نباید بی‌جهت از او حمایت کنند

وظیفه دیگر که متوجه اطرافیان مجرم است این است که آنها نباید بی‌جهت از او حمایت کنند:

«هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلِ اللَّهُ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلاً»^۲

این شما [قبیله و عشیره خائنین] هستید که در زندگی دنیا از آنان دفاع کردید؛ ولی

۱. نساء: ۱۰۵.

۲. نساء: ۱۰۹.

چه کسی است که در روز قیامت در برابر خدا از آنان دفاع کند؟ یا چه کسی است که [برای رهایی آنان از عذاب] کارسازشان باشد؟

افراد بی‌گناه نباید متهم شوند

وظیفه سوم این است که افراد بی‌گناه نباید متهم شوند:

«وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا»^۱

و هر کس کار زشتی کند یا بر خود ستم ورزد، سپس از خدا آمرزش بخواهد، خدا را بسیار آمرزنده و مهربان خواهد یافت.

حکم حاکم عادل باید پذیرفته شود

وظیفه چهارم پذیرش حکم حاکم عادل از سوی همگان است:

«وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصَلِّهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا»^۲

و هر کس بعد از آنکه [راه] هدایت برایش روشن شد، با پیامبر مخالفت و دشمنی کند و از راهی جز راه مؤمنان پیروی نماید، او را به همان سو که رو کرده واگذاریم و به دوزخ درآوریم و آن بد بازگشتگاهی است.

بخش پایانی: دعوت به تقوا و پایبندی واقعی به احکام الله

سفارش به تقوا در همه ادیان الهی

در بخش پایانی جزء پنجم، خداوند متعال در آیه ۱۳۱ مؤمنین را به تقوا سفارش می‌کند و بیان می‌دارد که سفارش به تقوا در همه ادیان الهی بوده است:

«وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ»

و البته ما کسانی را که پیش از شما کتاب آسمانی به آنان داده شده است و نیز شما را سفارش کردیم که [در همه امورتان] از خدا پروا کنید.

خداوند بی‌نیاز از عبادت ماست

در آیات ۱۳۲ تا ۱۳۴ سخن از این است که خداوند متعال از عبادت ما بی‌نیاز است و این هشدار را نیز می‌دهد که اگر شما دست از یاری دین خدا بردارید خداوند به دوران شما خاتمه داده؛ جماعتی را

۱. نساء: ۱۱۰.

۲. نساء: ۱۱۵.

می آورد که این وظیفه را با اشتیاق به انجام می‌رسانند.

لزوم پایبندی واقعی به احکام الله

در آیه ۱۳۵ بر لزوم پایبندی به احکام الهی تأکید کرده و بر این معنا اصرار می‌رزد که این پایبندی به ویژه اگر در قضاوت باشد باید رعایت شود اگرچه به ضررمان باشد.

برخی ویژگی‌های منافقان

در پایان برخی از ویژگی‌های ناپسند منافقین بیان شده است. صفاتی مانند:

منافقان با احکام الهی بازی می‌کنند

«وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا»^۱

البته خدا [این فرمان را] در قرآن بر شما نازل کرده است که چون بشنوید گروهی آیات خدا را مورد انکار و استهزا قرار می‌دهند.

اهل نفاق هر حکمی که به نفع‌شان باشد را می‌پذیرند و هر حکمی که به ضرر آنها باشد را قبول نمی‌کنند:

«الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحِوْكُمْ عَلَيْنَكُمْ وَنَمْنَعُكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ»^۲

آنان که همواره حوادثی را برای شما انتظار می‌برند، اگر از سوی خدا برایتان فتح و پیروزی رسد، می‌گویند: مگر ما با شما [در میدان جنگ] نبودیم؟ [پس سهم ما را از غنایم جنگی بپردازید.] و اگر برای کافران بهره‌ای اندک [از غلبه و پیروزی] باشد، به آنان می‌گویند: آیا [ما که در میان ارتش اسلام بودیم] بر شما چیره و مسلط نبودیم؟ [ولی دیدید که از ضربه زدن به شما خودداری کردیم] و شما را [از آسیب و زیان مؤمنان] مانع می‌شدیم [پس سهم غنیمت ما را بدهید].

آنان در عبادت خداوند سستی می‌کنند و اهل ریا و تظاهر هستند و کمتر به یاد خداوند متعال هستند:

«إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالًا يُرَآؤُنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا»^۳

منافقان همواره با خدا نیرنگ می‌کنند و حال آنکه خدا کیفر دهنده نیرنگ آنان است.

۱. نساء: ۱۴۰.

۲. نساء: ۱۴۱.

۳. نساء: ۱۴۲.

و هنگامی که به نماز می ایستند، با کسالت می ایستند و همواره در برابر مردم ریاکاری می کنند و خدا را جز اندکی به یاد نمی آورند.

بر خورد گزینشی با احکام الهی

«مُذَبِّبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَا إِلَىٰ هَٰؤُلَاءِ وَلَا إِلَىٰ هَٰؤُلَاءِ»^۱

منافقین در میان ایمان و کفر، سرگردان و دودل هستند؛ نه به سوی اینان (مؤمنین) اند، و نه به سوی آنان (کفار و مشرکین).

حدیثی درباره عبادت خالصانه و یاد الهی

درباره عبادت خالصانه از امیرالمؤمنین علی علیه السلام روایت است که می فرمود:

«طُوبَىٰ لِمَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ الْعِبَادَةَ وَالِدُعَاءَ وَلَمْ يَشْغَلْ قَلْبَهُ بِمَا تَرَىٰ عَيْنَاهُ وَلَمْ يَنْسَ ذِكْرَ اللَّهِ بِمَا تَسْمَعُ أُذُنَاهُ وَلَمْ يَحْزَنْ صَدْرَهُ بِمَا أُعْطِيَ غَيْرُهُ»^۲

خوشا به حال کسی که عبادت و دعای خالصانه خود را به محضر خداوند متعال عرضه می دارد و قلبش به واسطه آنچه چشمش می بیند مشغول نمی شود و از یاد خدا غافل نمی گردد. خوشا به حال کسی که به واسطه آنچه گوشش می شنود، ذکر و یاد خدا را فراموش نمی کند و دلش در مقابل نعمت های مادی که خداوند به دیگران عنایت کرده محزون و اندوهگین نمی شود.

۱. نساء: ۱۴۳.

۲. أصول کافی، ج ۲، ص ۱۶؛ وسائل الشیعة، ج ۱، ص ۵۹-۶۰؛ بحار الأنوار، ج ۶۷، ص ۲۲۹.